

149. A Kiáltó Szó című „szamizdat” folyóirat beköszöntője. (Részletek.) Kolozsvár, 1988.

Lapot indítunk, *Kiáltó Szó* címmel. Hamarabb is megszólalhattunk volna, ha a külső és belső gáncsoskodás nem akadályozott volna ebben.

A cím kiválasztása nem véletlen. 1921-ben ez a két szó állt egy nevezetes röpirat első oldalán. Ebben Kós Károly, Zágoni István és Paál Árpád tevékenységre szólította fel a Romániában sorsüldözött magyarokat.

A mai kisebbségi létkörülményeink kísértetiesen hasonlítanak az akkoriakhoz. Annak idején a néhány évi tespedés, bizonytalankodás, a hatástalannak bizonyult passzív ellenállás, az antipolitizálás után robbant be a trianoni sokkból még fel nem ocsúdott romániai magyar köztudatba a *Kiáltó Szó* biztatása. Ma nem kevésbé az elkeseredés, a lebénulás, az életerő elapadása jellemzi kisebbségi közösségünket, s ugyanúgy, mint akkor nagy szükség van a buzdításra, a tetterre ösztönzésre. Mintha csak ránk gondolva írta volna Kós Károly: „Sokan közülünk imádkozni tanultak, és sokan átkozódni is. És sokan álmodozni, és sokan megtanultak sírni is... De az imádkozás ideje letelt. És le az átkozás ideje is. Az álmodozásnak vége és a sírásnak is.”

Mi hát a teendő? – kérdezzük mi ma. „Le kell vonnunk a tanulságot – szól az idők messzeségéből a válasz a mai kérdésre –, szembe kell néznünk a kérlelhetetlen rideg valósággal és nem szabad ámítanunk magunkat.

Dolgoznunk kell, ha élni akarunk, és AKARUNK élni, tehát dolgozni fogunk.”

Átkozódás és sírás, álmodozás és könyörgés helyett munka – kiáltó szóknak erre szólítja fel valamennyi kisebbségi társunkat. Mi ugyanis élni akarunk, és ÉLETBEN AKARJUK TARTANI sanyargatott nemzetrészüket.

„Felébredtünk – valljuk nagy elődünkkel. – Látni akarunk.

Szembe akarunk nézni az Élettel, tisztában akarunk lenni a helyzetünkkel. Ösmerni akarjuk magunkat. Számba kell vennünk erőinket, szerveznünk kell a munkát, tudnunk kell a célt, amit el akarunk érni.”

Nagy szükség van erre. Kisebbségi népcsoportunk önbizalma megrendült. Nem vagyunk tisztában erőinkkel. Szervezetlenségünk miatt meglévő energiánk jó része is lappangó állapotban, kihasználatlan marad. De minden tehetetlenségünk, belénk fojtott tettrekészségünk ellenére ma is lelket önt belénk a transzilvanizmus ösatyjának felismerése: „A fundamentum, amire nyugodt lelkiismerettel és bízó lélekkel építkezünk; kétmillió magyar. Velünk, Erdély magyarságával minden időben számolnia kell annak, aki szuverenitását ránk kiterjesztette... Alkudni nem fogunk. Elég erősnek érezzük magunkat, hogy nyíltan és őszintén beszéljünk és a kijelentett alapon szilárdan megálljunk. Kétmillió állampolgár biztos támogatása, avagy ellenséges indulata nem lehet közömbös egy sokkal erősebb, konszolidáltabb, gazdagabb államra nézve sem, mint Románia.”

Tapasztalataink csak látszatra mondanak ellent ennek. Nap, mint nap érezzük, hogy az államvezetés – normálisan – közömbös irántunk, mintha nem is léteznénk ebben az országban. De majdnem minden intézkedésben megtaláljuk az ELLENÜNK irányuló élt. A hatalom tehát nagyon is számol velünk. Miért ne mondjuk ki: fél tőlünk. Akitől nem rettegnek, annak erejét nem igyekeznek úton-útfélen a legkörmönfontabb eszközökkel megtörni. Azt hagyják élni az ő magatehetetlenségében, hiszen senkit nem veszélyeztet. Tudják, hogy minket nem lehet egyszerűen leírni. Egykedvűen elnéznek felettünk, de a szemük sarkából szakadatlanul ránk

figyelnek, majd minden tettüket hozzánk is igazítják – ellenséges szándékkal. S éppen ez tényleges súlyunk tényleges mértéke.

Igaz, szakadatlan súlycsökkenéssel kell számolnunk. Nemcsak azért, mert a minket bántó intenció növekedésével nincs egyenes arányban a mi már említett indulatunk – túl sok mindent szótlánul elszenvedtünk –, hanem azért is, mert soraink ritkulnak. [...] ¹

Mi senkit sem biztatunk menekülésre, de nem is átkozunk ki senkit, aki személyes okból ezt a megoldást választja. Meg azt sem mondjuk: soha vissza ne jöjjenek. Bár úgy lenne, hogy Erdély földje előbb-utóbb visszatérésre csábítaná a most eltávozókat. Azt azonban fennen hirdetjük, hogy a nemzetiségi kérdést nem lehet menekültügyi problémaként megoldani. Nincs akkora tutaj, hogy mindannyian elférjünk rajta. Mi itt a szülőföldünkön is meg akarjuk őrizni a magyarságunkat. Ennek szolgálatába állítjuk lapunkat.

Nem akarunk egyetlen politikai elkötelezettség szószólói lenni, de nem is állunk a politika felett. Elkerüljük a kizárólagosságot, nem fejezünk ki csoportérdekeket. Kiáltó szavunk szól a romániai létező szocializmusból kiábrándult baloldali, vagy egyenesen kommunista magyarjainkhoz ugyanúgy, mint a polgári liberalizmus híveihez, a szociáldemokratákhoz, kereszténydemokratákhoz, a más politikai eszméket vallókhoz, vagy azokhoz, akik megcsömöröltek mindenféle politikától, katolikusokhoz, reformátusokhoz, unitáriusokhoz, bármilyen hitűekhez, a magukat magyaroknak valló zsidókhöz, a vallásfelekezeteken kívül állókhöz, vagy akár harcos ateistákhoz, mindenféle világnézetűkhöz, munkásokhoz, földművelőkhöz, értelmiségiekhez, egyszóval: mindenkihez. Együttműködésre, közös fellépésre szólítunk fel minden tisztességes erdélyi magyart. E nehéz időkben, amikor nemzetiségi létünk forog kockán, ne osszon meg minket az, hogy valaki KERESZTÉNYT vagy KERESTYÉNT mond, vagy kisbetűvel írja ISTENT. Egy dolog legyen fontos: mondhassuk szabadon GYÓNÁS, vagy ÚRVACSORA, ISTENI KEGYELEM, vagy ANYANYELVÜSÉG, OSZTÁLYHARC, vagy FELEBARÁTI SZERETET, s ezen túlmenően az egymás közötti vitáink a MAGYAR KULTÚRÁN belül folyjanak. Szent meggyőződésünk, hogy a kisebbségünket megosztó belső határvonalak ellenére létezik össz-nemzetiségi érdek, a Romániában élő valamennyi magyar-nak a létproblémája, s ez nem már, mint megőrizni nemzetiségi entitásunkat, kivívni, hogy emberként, de ugyanakkor magyarként is méltányos elbánásban részesüljünk.

Súlyos politikai célkitűzés ez, s bár nem valamelyik konkrét politikai doktrína szellemében fogalmazódott meg, felkarolása csírája lehet a jobb időkben megszervezendő nemzetkisebbségi párt akciótervének.

Ne feledjük azonban, hogy vannak közöttünk olyanok is, akikkel nem vállalhatunk sorsközösséget, még ha nevük y-nal végződik is. Ők a renegátjaink, a nagygyűlésen felszólalók, a tapsolók, a vezércikkezők, a születésnap alkalmi versfaragók, akikhez lapunkban szintén szólunk, de mindig bírálóan, megvetéssel. Ugyanígy elhatároljuk magunkat azoktól a magyarjainktól, akik a csak három színt ismerő színvakságra reagálva mindent piros-fehér-zöldben látnak. Elvünk szerint a nacionalizmusra nem szabad nacionalizmussal válaszolni.

A kettős kötődést fogjuk propagálni szemlénkben. Állampolgárságunk – román; nemzetiségünk – magyar. Honpolgárságunkat nem mi, nemzeti hovatartozásunkat mi magunk választottuk. Párizs környékén, majd Párizsban nem kérdezték meg minket, mit döntöttünk – döntöttek rólunk. Azt viszont megköveteljük, hogy népszámláláskor igenis megkérdezzenek, s a mi döntésünket írják be a nemzeti hovatartozás rovatba. S annak megfelelően kezeljenek, akinek érezzük magunkat: magyarnak.

---

1 A kihagyott bekezdésben az eredeti Kiáltó Szó című röpiratból idéznek.

Ne fejeljék meg nemzetiségünket egy újabbal, ne tévesszék össze a NEMZETISÉG és az ÁLLAMPOLGÁRSÁG rovatokat. És ne csak népszámláláskor. Az államunk irántunk tanúsított méltányosságra hajlandók vagyunk állampolgári lojalitással válaszolni. De a mi méltányosságunk csak viszonzása lehet annak, hogy elismerik: személy szerint és közösségként része vagyunk a magyar nemzetnek, még ha nemzeti államunk határain kívül állunk is.

Ugyanúgy, ahogy Enescu, vagy Brâncuși is a román nemzethez tartozott – Franciaországban.

Senki ne vádoljon revizionizmussal. Szerintünk a mai történelmi körülmények között nem az államhatárok ide-oda tologatásával kell megoldani a nemzetiségi kérdést. Mi tényként elfogadjuk: Romániába szakadt magyarok vagyunk. Két hazánk van: szülőhazánk – az a föld, amelyen évszázadok óta együtt élünk másokkal – s történelmi hazánk, amelyhez nyelvünk, kultúránk, lelki világunk, nemzetünk egészének történelme révén kötődünk. Az anyagi értékek előállításával szülőhazánkat, szellemi kincsünk gyarapításával mindkét hazánkat gazdagítjuk.

Keserűen tapasztaltuk, mennyi reményt fűztek eleink a híd-szerepükhöz, s vajmi kevés teljesült belőle. Ennek ellenére nem veszítettük el a hitünket, bízunk kapocs-hivatásukban, lapunk hasábjain mindent megteszünk annak érdekében, hogy kötődésünk közlekedő edényként kösse össze a magyar és román nemes törekvéseket, kölcsönösen ismertesse és szerettesse meg egymás művelődési értékeit.

Nekünk nem a román néppel van elszámolnivalónk, hanem azokkal a többségi erővel, amelyek leplezve, leplezetlenül hirdetik, érvényesítik a diszkriminatív, sovíniszta kisebbségpolitikát, akik magyarelles légkört teremtenek, minek következtében megtévesztenek és ellenünk hangolnak egyébként becsületes románokat. Szövetséget kötni minden román demokráciával, felvilágosítani és rádöbbeneni az igazságra az irányunkban félrevezetett többségi tömegeket, következetesen elítélni és leleplezni a román nacionalizmust – íme a mi „hármasszavunk”.

Tisztában vagyunk azzal, milyen sorsot szán nekünk a mostani román államvezetés. Iskoláinkat elveszik, kultúránkat kalodába zárják, templomainkat, falvainkat lerombolják, kisközösségeinket szétzúzzák, csaknem száműznek az ország legtávolabbi sarkaiba, igyekeznek elszakítani minden szálát, ami anyanemzetünkhöz köt. Szándékunkat álszent teóriák ezüstpapírjába csomagolják tudálékos ideológusok „homogenizálódásról”, az „egységes dolgozó nép” kialakulásáról értekeznek, holott mindez csak fedőneve egy rég kitervelt akciónak: erőszakos asszimilációval fel akarnak számolni minket.

Ahhoz, hogy a nekünk kijelölt sorsot el tudjuk kerülni, mindenekelőtt meg kell értenünk létviszonyainkat. Főleg ehhez akar hozzájárulni a *Kiáltó Szó*. Nem fogunk beleveszni az elméletieskedésbe, de igyekszünk a teória fényében bemutatni sivár életünk mindmegannyi eseményét, tényét. Tesszük ezt olyan szinten, hogy a közepes felkészültségű, mondjuk érettségivel rendelkező szakmunkás is megérthesse. Lapunk nem lesz panaszfal, ahova mindenki odahordja gondját-baját, hogy együtt siránkozzunk felettük. Sérelmeinket igyekezünk kiemelni a tények egyszerű halmazából, összefüggéseket keresünk köztük, értelmezzük őket, hogy a tennivalókat leszűrhessek belőlük. Tudjuk, hogy pontos akcióprogramra van szüksége a kisebbségi magyarságnak. Ennek körvonalait lapunkban felvázoljuk, részletekig menő kidolgozása azonban legyen a szélesebb körű közös erőfeszítések eredménye.

Gyakorta megidézzük majd a múltat. Nem nosztalgia okán, hanem hogy okuljunk belőle. Az immár 70 éves kisebbségtörténelmünk elegendő üzenetet hordoz a ma számára.

Kisebbségpolitikus elődeinktől, az előttünk járt szellemi alkotó önfeláldozó nemzetiség-szolgálatából, a maiakkal sok mindenben azonos egykori élethelyzetekből sokat tanulhatunk.

Való igaz, hogy kisebbségi létünk napjainkban elbizonytalanodott, tenni vágyásunk megcsapant, eluralkodott rajtunk a tehetetlenség, a kétségbeesés. Ennek ellenére még a közelebbi múltban is tanúi voltunk biztató fellángolásnak. Ezekből szintén leszűrtük a tanulságokat. Nagyra értékeljük az ELLENPONTOK merész vállalkozását, Király Károly bátor kiállítását, tiszteljük mindazokat, akik hivatalos utat választottak, s beadványokban hozták a hatalom tudomására a jogsérelmek miatti tiltakozásukat, vagy más módon fejezték ki ellenvéleményüket. Mindannyiuk munkálkodását akciónk közvetlen előzményének tekintjük.

Amikor a távolabbi múlt felé fordulunk, nem árnítjuk magunkat. Jól tudjuk, hogy a polgári Romániában a magántulajdon megléte, a kisebbségeket tömörítő egyházak nagyobb befolyása, a nemzetiségi politikai szervezkedés formái tágabb mozgásteret teremtettek önfenntartásunkhoz, a revendikatív kiálláshoz, de a nemzetiségi kérdést nem biztosíthatták. Kortévesztők lennénk, ha az effajta torz polgári demokráciát visszasírnók, ha ennek a visszatérésében remélnénk gyógyírt sebeinkre. De azt is tisztán látjuk, hogy a szocialistának titulált demokrácia sem orvosolta nemzetiségi bajainkat. A BEVALLOTTAN nacionalista román állampolitikát a második világháború után – a Groza nevével fémjelzett rövid szakasz után – felváltotta a NEM BEVALLOTT, de ugyanolyan sovinizta-nacionalista nemzetiségpolitika. Sorsunk jobbrafordulásának egyetlen módja van: első lépésként térjen vissza a hatalom a Grozától felkarolt kisebbségpolitikához, majd terebélyesítse ki az igazi, nem demagóg demokráciát, szavatolja a romániai magyarság kollektív jogi személyiségét, a nem csak papíron létező, de valóságos közösségi és egyéni jogegyenlőséget, a kisebbségi önkormányzatot.

Jól tudjuk, hogy ilyen fordulat Romániában egyik pillanatról a másikra nem következhet be. A személyi diktatúra nepotizmusra épülő hatalmi szerkezete nem egyetlen család érdekeit képviseli. A tisztségviselők, a legalsó szinttől a legmagasabbig, hozzákötötték életüket a korrupt államgépezethez, hiszen a hierarchiában elfoglalt helyüktől függenek kiváltságos életkörülményeik, s javarészüket mindent megtesz az előnyöket biztosító kisebb, vagy nagyobb hatalmi pozíciók megőrzéséért. Ez tartja életben a diktátor esztelen uralmát. Egy összeomlás maga alá temetné az egész országos bünszövetkezetként működő mai apparátust.

Ezt tudja a funkcionáriusok népes csapata, s emiatt hű kiszolgálója a hatalomnak.

Mindezt rendkívül fontos tudatosítani a romániai magyarság soraiban. Való igaz, hogy a mai kétségbeeső kisebbségi állapotokért ELSŐSORBAN egyetlen ember felel, az, aki mindegyre „rendkívül fontos” utasításokat ad.

De nem egyedül ő. A felénk kisugárzó ellenszenv a felülről meghatározott vétkes nemzetiségpolitika érvényesítőin, az említett apparátuson keresztül sajnos szélesebb körben szétterjedt. Ma már nem csak nacionalista ÁLLAMPOLITIKA, hanem nacionalista HANGULAT is van Romániában.

Az alaptalan veszélyérzet betáplálásával – „a magyarok követelik Erdélyt” – sikerült általános ellenérzést kiváltani velünk szemben. Egy halálosan beteg politikai-gazdasági-társadalmi szerkezet a szándékos félrevezetés eszközével próbálja agóniáját meghosszabbítani, a többségi tömegek elégedetlenségét igyekszik a magyarokkal szemben táplált gyűlölködéssel eloszlatni.

S ez bizony lecsapódik az egyszerű románok tudatában, akik sorban állás közben így morfondíroznak: „Még mindig jobb, ha egy hónapban csak egyszer eszem húst, mint hogy ez az ázsiai söpredék elvegye tőlünk az ősi rögöt.”

Mindezek ismeretében kell betájolnunk nemzetkisebbségi küzdelmünket. Ne képzeljük, hogy ha a kérérlhetetlen biológiai szükségszerűség következtében a piramis csúcs nélkül marad, sorsunk feltétlenül egyből jóra fordul. Ott marad maga az épület, a Legek-legjét ma

ajnározók sokasága, azok, akiket elbódított a nacionalista mákony, s őt a csúcsra emelhetnek majd valakit, hogy minden menjen tovább úgy, mint azelőtt. Nem melengethetünk tehát illúziókat, nem várunk közeli megváltást. Hosszú harcra készítjük fel kisebbségi nemzetiségünket. Taktikai célkitűzésünk: megőrizni, átmenteni magunkat olyan időkre, amikor a stratégiai cél megvalósítása napirendre kerülhet. S ez nem más, mint az, amit már Kós Károly is meghirdetett: „Mi magyar fajú, magyar hitű és magyar nyelvű polgári Romániának nemzeti autonómiát akarunk.”

Senkit ne csüggeszzen el, hogy kimondtuk az igazságot. Addig, amíg az olyannyira felmagasztalt Ceaușescu-korszakban élünk, amíg a mai nemzetiségpolitikai irányvételnek akár csak utóregzései is létezni fognak, döresség lenne azt hinni, hogy kisebbségi életünkben alapvető kedvező fordulat állhat be. Nem mi, hanem ez a hatalom nem tárgyalóképes fél a mi ügyünkben.

Mindezt azért is hangsúlyozzuk, mert körünkben vannak olyanok, akik valamilyen varázslatban, a gyors megoldásban reménykednek, messiásra várnak, jöjjön Keletről, vagy Nyugatról. Táplálja ezt a csodavárást egy szomorú tapasztalat elhamarkodott felnagyítása: századunkban sorsunkról valóban nemegyszer a nagyhatalmak döntöttek. Miért ne dönthetnének most is ők, ezúttal előnyünkre – ez egyes képzelgőinknek az ál-logikája. A *Kiáltó Szó* igyekszik eloszlatni ezt a lázálmot.

Téved, aki azt hiszi, hogy a glasznoszty, a peresztrojka olyan vihart kavart, ami majd egyik pillanatról a másikra elsodorja a mániákus cézárt, pereputtyostól, talpnyalástól, az egész primitív csajka-szocializmus képzetével, a minket fojtogató paranoiás-tudathasadásos nemzeti göggyével együtt. Önmagát hitegeti az, aki azt képzelet: a nyugati hatalmak egyszer csak megelégednek, hogy Európa e zugában etiópiai sötétség uralkodjék, az asztalra csapnak, s csak úgy varázsütésre az egész ország kigyógyul az álmokból, és mi is megszabadulunk a lidércnyomástól. Délibábot kerget, aki azt gondolja: valamilyen nemzetközi szervezet – akár az ENSZ, akár a Varsói Szerződés – lesepri trónjáról a világ egyetlen jogaras köztársasági elnökét, aki bulldózerrel akarja megoldani a nemzetiségi kérdést.

A romániai katasztrófális állapotokon, s ezen belül a mi kétségbeejtő életkörülményeinket egyedül csak az ebben az országban élő népek összehangolt erőfeszítése képes gyökeresen változtatni. De ez külső segítség nélkül aligha sikerül. Legkevesbé egymagunkban nekünk, kisebbségi népcsoportnak. Tudomásul kell vennünk: kizárólag saját erőnkkel nem vagyunk képesek sorsunk jobbra fordulását kiverekedni. Ezért üdvözlünk minden minket bátorító, megértő külső támogatást, függetlenül attól, melyik égtájról jön. Ma már aligha kell vitatkozni afelett, vajon a valamely országban élő kisebbség egyre romló élete szigorúan belügy-e vagy sem. Államunk vezetőinek minden kétségbeesett erőfeszítése ellenére a mi ügyünk máris nemzetközivé lett.

A külső nemzetközi feltételek tehát adva vannak harcunk sikeréhez, rajtunk múlik, hogy ezeket ki is használjuk.

Mélységes megelégedéssel és köszönettel vesszük tudomásul, hogy anyanemzetünk, a magyar állam, s a világon bárhol élő nemzetársaink egyre inkább a szívükön viselik sorsunkat, önfeláldozóan támogatnak bennünket.

A Románia és Magyarország közötti jóviszony szükségességét balgaság volna tagadni. Ha azonban a vértanúk városában, tíz évben egyszer felcsendül a magyar himnusz, s álszent fogadkozásokat hallunk annak az embernek a szájából, aki a kedves vendégeket nemrég lefaszta, horthystáknál rosszabbnak, revizionistáknak aposztrofálta, attól még nem hozsannázunk. Megedzöttünk. A mi füleinket szirénhangokkal nem lehet megtéveszteni. Annyi

be nem tartott ígéretet, fejünkre átokként visszahullt szép szót hallottunk, hogy ma már egyedül csak a tényeknek hiszünk. S félünk, nehogy másokat megtévesszen a szirének éneke. Nehogy a jószomszédság oltárán minket áldozzanak fel.

Nem vagyunk egyedül az ország határain belül sem. A mi ügyünk az egész román nép ügye. Igaz a tétel: nem lehet szabad az a nép, mely más népeket elnyom. Másképpen szólva, nem lehet szabad a többség, ha a kisebbség nem az. De fordítva is áll: nem lehet szabad a kisebbség, ha a többség eleve nem az.

Romániában csak akkor nem lesz nemzetiségi elnyomás, ha a többségi nemzet sem él a zsarnokság igájában. A nyomor és a nemzetiségi diszkrimináció egyazon rendszer két pólusa. Országunkban csak akkor számolhatják fel az élelmiszerjegyeket, ha megszűnik hátrányos kisebbségi státuszunk. Az igazi demokráciát nem lehet megfelelni. A nekünk biztosított demokrácia a többségé is, és fordítva. Az autonóm nemzetiségi összefogásnak feltétele, hogy létezzék többségi autonóm szervezkedés is.

Ezeknek a gondolatoknak a jegyében indítjuk útjára a *Kiáltó Szót*, szólítjuk csatasorba Kós Károly felhívását időszerűsítve sorstársainkat: „Aki fél, aki gyáva, aki nem bízik, aki nem hisz, aki gyenge, az lépjen ki a sorból. Az lesz a miénk, amit ki tudunk küzdeni magunknak. A bátraknak kiáltunk hát, a harcolni akaróknak, a kötelességtudóknak, a látni akaróknak, az előre nézőknek. Álljanak elő, ne szégyenkezzenek, ne aludjanak, ne duzzogjanak. Az Élet nem vár; az Élet rohan.”

Kiáltó Szó. Erdélyi Magyar Szemle. 1988. 1. sz., 1-6. o.